

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep.
0030 Oslo

Dette brevet sendes kun elektronisk.

Høringsuttalelse fra Lightup Norway til NOU 2022: 21 Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten

Lightup Norway takker for muligheten til å komme med hørings svar angående NOU 2022:21, forslag til reform av straffeloven, kapittel 26.

Lightup er en internasjonal ungdomsorganisasjon som er politisk og religiøst uavhengig. Lightup kaster lys på menneskehandel og seksuell utnyttelse, og berører tematikk som omhandler prostitusjon, tvangsarbeid og pornografi. Vi jobber holdningsskapende og forebyggende, og har lokale team rundt i landet som setter søkelys på tematikken i sine nærmiljø. Vi driver undervisning og workshops for unge, arrangerer eventer og debatter, skriver rapporter, produserer podcast, påvirker politisk og deltar i samfunnsdebatten. Blant annet har vi utviklet nettsiden pornoprat.no, med støtte fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Medgrunnlegger av Lightup, Jeanette Kalmar Frøvik skrev sammen med daglig leder Ragnhild Lindahl Torstensen boken "Pornoprat: Slik tar du den viktige samtalen med barn og ungdom" i 2021.

I vår høringsuttalelse vil vi gi våre innspill til straffelovrådets anbefalinger når det gjelder:

1. Avkriminalisering av sexkjøp (§ 316)
2. Senke seksuell lavalder til 15 år (blant annet i straffeloven §§ 302 og 304)
3. Avkriminalisering av søskenincest (§ 313)
4. Om samtykkelov (Straffeloven kapittel 26)
5. Om pornografi (§§ 317 og 318)
6. Fremvisning og fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn mv. (§ 311)

1. Avkriminalisering av sexkjøp (§ 316):

Lightup Norway er sterkt imot Straffelovrådet sin anbefaling om avkriminalisering av sexkjøp. Det er svært bekymringsverdig om sexkjøp gjøres lovlig, ettersom dette vil representere en tilbakegang for kjønnslikestilling og barn og unges rettigheter, samt motvirke viktige internasjonale forpliktelser Norge har. Dersom sexkjøp blir lovlig, vil dette gi et signal om at vi som samfunn ikke lenger anser handlingen som skadelig eller farlig. Dette forslaget står i kontrast til det nylige førsteutkastet til et EU-direktiv om menns vold mot kvinner som blant annet inneholder forslaget om å gjøre sexkjøp forbudt i hele EU.¹ Det overrasker oss at Straffelovrådets anbefaling er å gå i motsatt retning. Vi kan ikke se hvordan det kan være hensiktsmessig å styrke menns rett til å kjøpe kvinners kropp, som en avkriminalisering vil lede til. Sexkjøpsloven anerkjenner at de som selger sex er den sårbare part i situasjonen,

¹ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CJ01-PR-739730_EN.pdf

og for at disse menneskene ikke skal bli tillagt byrden å være kriminelle i tillegg til å være i en sårbar situasjon. Byrden og ansvaret legges rettmessig over på kjøperen.

Å bruke terminologien «avkriminalisering av sexkjøp» er uheldig. Et samfunn som gjennom lovverk og retorikk formidler at mennesker som kjøper sex er vanlige forbrukere, er et samfunn i dyp fornektelse av den globale seksuelle utnyttelsen - og de diskriminerende strukturene som underbygger misbruket. Den parten som avkriminaliseres er nettopp sexkjøperen (ofte menn) som sitter med makten og pengene.

Etterspørselsdimensjonen er helt sentral når det kommer til viktigheten av å bevare og styrke sexkjøpsloven: Dersom etterspørselen er der, vil det alltid finnes et tilbud. For å hindre seksuell utnyttelse, må vi adressere de strukturelle årsakene til at utnyttelse skjer. Dette er bare mulig å få til ved å ta politiske grep som vil redusere etterspørselen.

Vi er opptatt av at sexkjøpsloven bør bevares av hensyn til barn og unge. Det mener vi er det sterkeste argumentet for å ivareta og styrke sexkjøpsloven. Dette hensynet kan vi ikke se at Straffelovrådet løfter opp i sin utredning. Sexkjøpslovens store styrke ligger i dens normdannende effekt i møte med barn og unge og videre lovens preventive virkning til utnyttelse av barn i sexindustrien. Som nevnt så må vi ta tak i etterspørselsdimensjonen dersom vi skal få bukt på den globale seksuelle utnyttelsen. Det spiller en rolle for barn og unge som vokser opp i Norge i dag om kjøp av sex er lovlig eller ikke. Vi må stille spørsmål om hva vi ønsker å formidle til den oppvoksende generasjonen om likestilling, rasisme, diskriminering av sårbare grupper og samtykke. Lightup møter årlig tusenvis av ungdommer gjennom vår virksomhet som ungdomsorganisasjon. I vårt bevisstgjørende og holdningsskapende arbeid, får vi muligheten til å reflektere sammen med ungdommer om hvordan sexkjøpsloven vi har forteller barn og unge i Norge at mennesker er verdifulle og at menneskers kropp er til salgs. Denne muligheten har ikke våre søsterorganisasjoner i Lightup Tyskland og Lightup Østerrike. I kontrast så vokser barn i land som Østerrike og Tyskland opp med bevisstheten om at hovedsakelig utenlandske kvinner sitter i utstillingsvinduer og kan bli bestilt og kjøpt akkurat som masseproduserte handelsvarer.

Terskelen for å kjøpe sex øker når dette er straffbart. I årevis har vi gjennomført anonyme surveys i klasserommene etter vår undervisning. Disse undersøkelsene viser at i snitt 30 - 40 % av ungdommene at de vil la være å kjøpe sex basert på det de har lært av vår workshop. Dette viser oss viktigheten av holdningsskapende arbeid, og hvordan kjennskap til denne loven har en preventiv effekt mot sexkjøp.

Barn og unge fra sårbare sivilsamfunn utnyttes grovt i den globale sexindustrien. Dersom loven skal få positive ringvirkninger også internasjonalt, må den aksepteres og løftes fram til etterfølgelse for enda flere land. Da er det viktig at Norge ikke er blant landene som går i motsatt retning.

Lightup mener at legalisering av sexkjøp fører til flere overgrep og mer utnyttelse. Midt i Reeperbahn i Hamburg ligger en offentlig gate med bordeller der utelukkende menn kan ferdes, og som er stengt for kvinner og barn. Legaliseringen av sexkjøp i Tyskland har resultert i at til og med det offentlige rom diskriminerer kvinner og barn. En liberalisert og

ekspandert sexindustri øker aksepten for utnyttelse av barn. Etter legaliseringen i Tyskland har etterspørselen etter unge kvinner som ser ut som barn økt. Det finnes egne bordeller der man kan ha sex med disse. Tysk politi uttaler at den seksuelle utnyttelsen av barn er økende. Bare når det kommer til dokumenterte seksualiserte overgrepssbilder og filmer, har dette økt med 14 prosent fra 2017 til 2018.

Nederland legaliserte sexindustrien i 2000. I etterkant av legaliseringen ser man ifølge ECPAT at antall barn som blir offer for menneskehandel i sexindustrien øker. I 2018 viser statistikk at omtrent halvparten av alle overgrepssbilder som ble rapportert inn til organisasjonen Internet Watch Foundation stammer fra Nederland. Mer enn 105 000 nettadresser var koblet til overgrepssbilder av barn i 2018 og at 47 prosent av disse nettstedene har base i Nederland. Internet Watch Foundation beskriver at utviklingen i Nederland gjør landet til en *trygg havn* for seksuell utnyttelse av barn. I New Zealands tilfelle er tendensene de samme: den seksuelle utnyttelsen av barn er et alvorlig samfunnsproblem. I New Zealand går dette verst utover barn i urbefolkningsgruppa Maori.

Holdningene våre endrer seg med liberalisering. Forskning fra land som tillater kjøp av sex viser en koherens mellom legalisering og menneskehandel. Det blir mer utnyttelse av både barn og voksne i land der sexkjøp er legalisert. Forskning viser også at befolkningens holdninger til sexkjøp endrer seg i sammenheng med sexkjøpsloven. I land der sexkjøpsloven har blitt innført, kan man synliggjøre en medfølgende holdningsendring i befolkningen.²

Utnyttelsen av sårbare grupper i sexindustrien må også fremheves. Siden 2015 har over 96000 enslige flyktningbarn forsvunnet i Europa. Den uholdbare situasjonen for barn og unge på flukt tilrettelegger i dag for seksuelle overgrep og menneskehandel. Europol frykter at flere har blitt fanget opp av kriminelle nettverk og utnyttet til prostitusjon og pornografi. Den nye trenden med flyktningporno der flyktningjenter ydmykes seksuelt er bare ett av flere eksempler som sier noe om kynismen i sexindustrien. Dette har vi også sett etter at krigen i Ukraina brøt ut, med søkeord som «*Ukrainian girl*» som trend-ord på de store pornosidene.

Majoriteten av personer i prostitusjon opplever sårbarhet, tvangsmekanismer og mangel på andre alternativer, og lovverket må anerkjenne dette og ta hensyn til den store majoriteten. Vi er klar over at det finnes en mer privilegert minoritet voksne som frivillig selger sex. Denne minoriteten har også mulighet til å velge noe annet enn sexsalg. Likevel vil det aldri finnes nok personer som av fri vilje ønsker å selge sex. Etterspørselen er større enn tilbudet av personer som villig ønsker å være en del av sexindustrien. Dermed oppstår utnyttelse og menneskehandel.

Den store majoriteten av personer i sexindustrien består av barn og voksne som befinner seg i en sårbar situasjon og som opplever tvangsmekanismer knyttet til prostitusjon. Det kan være snakk om at de har opplevd omsorgsforsømmelse, fattigdom, kommer fra sårbare sivilsamfunn eller sliter med rusproblematikk. Eftervirkningene fra å ha vært i sexindustrien er også alvorlige, i form av rusproblemer, og traumeproblematikk. Sexkjøploven har fått kritikk for å gjøre personer i prostitusjon mer sårbare. Men slike argumenter viser ikke

² <https://www.dagsavisen.no/nyheter/politikk/2014/01/11/forsker-sexkjoploven-virker/>

årsakssammenheng mellom sexkjøplover og personer i prostitusjon sin vanskelige hverdag. Det å befinne seg i prostitusjon kan i mange situasjoner være sårbart og personer som selger sex har høy risiko for å oppleve vold og krenkelser uavhengig av lovverk. Lovgivning og utforming av politikk som omhandler prostitusjon bør derfor uten tvil ta hensyn til denne sårbare majoriteten. Noe sexkjøpsloven gjør. Her kommer vi ingen vei ved å styrke menns rett til å kjøpe kvinners kropp. Vi må heller rette politisk innsats mot å styrke behovsrettede oppfølgingstilbud og exit- programmer for de berørte.

Å bevare sexkjøpsloven er veien å gå for å nå sentrale bærekraftsmål: For at vi skal kunne nå bærekraftsmålene trenger vi sexkjøpsloven: Innen 2030 skal bærekraftsmål 16.2: Stans overgrep, utnyttning, menneskehandel og alle former for vold mot og tortur av barn, være oppfylt. Det samme gjelder mål 5 om likestilling.

I stedet for å gjøre sexkjøp lovlig, trenger Norge en styrket sexkjøplov som tar steget videre for å beskytte personer i prostitusjon. Norge bør ta lærdom av modellen slik den er utviklet i Frankrike, der loven har som mål å avskaffe prostitusjon som et system. Ni kapitler av den franske straffeloven ble omskrevet da Frankrike skulle få en sexkjøpslov. Dette ble etterfulgt av flere hundre høringer i Parlamentet. Konklusjonen av dette arbeidet var at prostitusjon nå anses som en form for systematisk vold og uforenlig med den franske grunnloven. Ifølge den franske sexkjøpsloven, straffes kjøpere med 15000 euro i bøter, og de må i tillegg gå på skole for å jobbe med sine holdninger, og betale for dette kurset av egen lomme. Strafferammen for kjøp av sex med barn er på minst tre år. I tillegg er offeroppfølging (exit-program) innlemmet som en del av loven. Enhver som blir utsatt for kjøp av sex har ifølge den franske sexkjøpsloven rett til erstatning, oppholdstillatelse, rett til bolig og behandling. Vi trenger altså en oppdatering av den norske sexkjøpsloven etter den franske modellen.

Lightup Norway mener at dagens forbud mot sexkjøp i § 316 må beholdes, og at også forsøk på sexkjøp bør kriminaliseres. Videre bør § 316 utvides og styrkes, samt moderniseres for å inkludere internettplattformer der sex kjøpes som eskortenettsider, for å straffeforfølge sexkjøp på nett, og plattformer som OnlyFans og sugardatingplattformer.

2. Senke seksuell lavalder til 15 år (blant annet i straffeloven §§ 302 og 304)

Straffelovrådet anbefalte i NOU 2022:21 at seksuell lavalder bør senkes til 15 år. I innspill vi sendte til Høyre i januar i år sammen med ECPAT Norge, fremhevet vi begrunnelsen for dette: Vi er bekymret for at dette forslaget ikke balanserer godt nok mellom behovet for å beskytte ungdommer og samtidig gi ungdommer "seksuell selvbestemmelsesrett". Lover som omhandler seksuell omgang med mindreårige, har som hovedformål å beskytte personer under 18 år fra seksuell utnyttelse. Den seksuelle lavalderen er satt til 16 år nettopp for å gi alle under 16 et spesielt vern fra seksuell utnyttelse av voksne. I en tid der overgrep mot barn og unge bare øker, særlig på nett, er det ingen grunn til å svekke det vernet ungdommer allerede har gjennom straffeloven. Respekt for andres grenser og følelser er viktig for at en selv og andre skal kunne ha et tryggere forhold til seksualitet. Det å forstå grensesetting når det kommer til seksualitet har blitt mer krevende i vår digitale

tidsalder. Når det kommer til barn og unges erfaringer med seksuell utnyttelse og seksuelle overgrep er det ingen tvil om at pilene peker i feil retning.³

- 1 av 5 jenter og 1 av 14 av gutter under 18 år har opplevd seksuelle overgrep, enten fra voksne eller jevnaldrende.
- 1 av 20 under 18 år har opplevd at seksuelle bilder av dem blir delt uten samtykke.
- 4 av 10 norske unge i alderen 13 til 18 år har opplevd digital blotting
- 1 av 10 unge har opplevd å motta digitale seksuelle henvendelser fra voksne
- En stadig økende andel unge utsettes for digital grooming

Å senke den seksuelle lavalderen kan blant annet bidra til økt sexpress blant yngre mennesker, samtidig som det kan være vanskelig å sette tydelige grenser i utrygge situasjoner. Det vil også bidra til økt digitalt sexpress, som for eksempel kan handle om press til å dele seksuelt innhold med voksne. Det vil gjøre det enda enklere for voksne mennesker å utnytte yngre ungdommer. I tillegg kan det skape en urealistisk forventning til at ungdommer helt ned i 15-årsalderen skal være modne nok til å selv kunne forhindre eller unngå uønsket seksuell oppmerksomhet, og vurdere risikoen av å ha sex med andre ungdommer og voksne.

Straffelovrådet bruker argumentasjonen om at norsk lovverk bør harmonisere med lovverk til land som Sverige. Vi kjenner til at i Sverige (der lavalderen per dags dato er 15 år), pågår det et viktig arbeid med å styrke vernet til alle under 18 år fra seksuell utnyttelse av voksne. Der har det vært en kampanje hvor ungdommer i alderen 15 til 18 år har delt sine historier om misbruk fra voksne med hashtaggen #byxmyndigabarn. Norge bør også gå i denne retningen. I stedet for å senke seksuell lavalder, bør vi få i stand en debatt om hvordan vernet til alle barn under 18 år bør styrkes, samt hvordan strafferammen for voksne overgripere kan skjerpes. Å bevare den seksuelle lavalderen gir ingen garanti mot seksuelle overgrep, men den reduserer risikoen for at unge mennesker skal bli utsatt for seksuell utnyttelse, både fysisk og på nett. Vi støtter dermed ikke Straffelovrådets anbefaling, da vi frykter at dette vil kunne bidra til at vernet mot at ungdommer blir utsatt for seksuell utnyttelse av voksne svekkes. Vi anbefaler med dette at den seksuelle lavalderen beholdes på dagens nivå.

³ [Dale, M. T. G., Aakvaag, H. F., Strøm, I. F., Augusti, E. M., & Skauge, A. D. \(2023\). Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. \(Rapport 1\).](#)

[G. S. Hafstad & E. Augusti \(red.\) \(2019\). Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år. NKVTS, Rapport nr.4 2019](#)

[NRK: Kraftig økning i overgrep mot barn på nettet](#)

[Shedding Light on the Dark Sides of the Internet: Report on Sexual Exploitation through Digital Platforms. Lightup Norway, 2020.](#)

[Seksuelle overgrep mot barn og unge via digitale medier. En kunnskapsoppsummering. NOVA-rapport 3/2021](#)

[Statistisk sentralbyrå: Seksuallovbrudd inn i rettssystemet 2010-2021 - Anmeldte seksuallovbrudd i endring?](#)

[S. Thoresen & O. K. Hjemdal \(2014\). Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv.](#)

[S. Mossige & K. Stefansen \(red.\) \(2016\). Vold og overgrep mot barn og unge Omfang og utviklingstrekk 2007–2015. Oslo: NOVA.](#)

3. Avkriminalisering av søskenincest (§ 313)

Straffelovrådet foreslår en avkriminalisering av søskenincest. Vi stiller oss kritiske til utvalgets argumentasjon om at det ikke finnes et skjevt maktforhold mellom søsken. Vi mener at dette forslaget vil representere en bekymringsverdig endring i straffeloven. Vi er bekymret for at avkriminalisering av søskenincest kan svekke barns vern mot seksuelle overgrep fra søsken. I vårt arbeid med tematikken barn og unges pornobruk har vi gjennom en årrekke sett med bekymring på hvordan incest i økende grad er et populært tema på de store pornosidene. Barn eksponeres i dag for incestporno med få tastetrykk. Medietilsynets Barn og medier- undersøkelser bekrefter at over halvparten av alle barn og unge har sett porno på nett, og en majoritet av disse så porno første gang før fylte 13 år. Barn og unge oppgir at seksualitetsundervisningen de får i skolen er mangelfull, og at de ser på porno for å lære om sex. Dersom porno normaliserer barn og unges syn på incest, trenger vi et lovverk som representerer en normativ motvekt og fremhever at incest ikke er lovlig. Straffelovrådet ser ikke ut til å gjøre noen analyse av hvilke konsekvenser som vil følge av en slik endring. Den normative effekten av dette straffebudet må ikke glemmes. Vi støtter med dette ikke forslaget om å avkriminalisere søskenincest.

4. Om samtykkelov (Straffeloven kapittel 26)

Lightup Norway er medlem av Samtykkealliansen, og vi viser til høringsinnspill vi er tilsluttet innsendt av Samtykkealliansen. Vi er positive til at Straffelovrådets forslag vil utvide selve voldtektsbestemmelsen, og dermed gjøre at noen flere tilfeller enn i dag vil regnes som voldtekt. Likevel er ikke dette tilstrekkelig. Lightup Norway mener at definisjonen av hva en voldtekt er må endres, og legges tettere opp mot en «Ja er ja»-modell og standarden som Istanbulkonvensjonen setter.

5. Om pornografi (§§ 317 og 318)

I NOU 2022:21 foreslås ingen endringer i pornografibestemmelsene. Lightup Norway mener at gjeldende bestemmelser er utdaterte og lite treffende i lys av hvordan pornografi formidles og brukes i vårt samfunn i dag, og ber lovgiver vurdere følgende momenter:

I definisjonen av hva som menes med pornografi, bør det inkluderes eksplisitt at fremstillinger av kvinneundertrykkelse og krenkelser av kvinner også omfattes. Den pornoen som er tilgjengelig for barn og voksne på nett med få tastetrykk, har i løpet av de siste årene fått en mye mer voldspreget og diskriminerende karakter. Diskriminerende både i forhold til kjønn, etnisitet og seksuell orientering. En stor andel av pornografien hadde blitt klassifisert som overgrep i den virkelige verden, og en stor andel av pornoen som er tilgjengelig er filming av overgrep der man ikke har garanti for at innholdet er delt med samtykke fra enhver som er involvert i filmklippene, samt om klippene inkluderer barn under 18 år. Innholdet i utbredte pornofilmer bidrar til å understreke dette. Forskere som har analysert innholdet i filmklipp fra populære pornosider har funnet ut at mellom 35% og 88% av videoene viser seksuell vold eller aggresjon. Det betyr at selv ved laveste estimat, så viser 1 av 3 pornofilmer seksuell vold eller aggresjon, da primært mot kvinner.⁴ Det å oppdatere

⁴ Fritz, N., Malic, V., Paul, B., & Zhou, Y. (2020) og Bridges, A. J., Wosnitzer, R., Scharrer, E., Sun, C., & Liberman, R. (2010).

lovgivningen rundt pornografi og inkludere kvinnediskriminering som et element, er et viktig og normdannende steg mot å få slutt på seksuell vold mot kvinner og jenter.

I tillegg mener vi at pornografibestemmelsen bør oppdateres slik at den reflekterer at nettporno er fremste leverandør av porno i dagens samfunn. Pornografiens tilgjengelighet på nett utgjør en nasjonal folkehelsekrise for barn og unge. Dette er også et globalt anliggende, ettersom Norge er forpliktet ifølge bærekraftsmål 16.2 på å stanse overgrep, utnyttning og alle former for vold mot barn gjennom FNs bærekraftsmål innen 2030. Ny forskning og statistikk synliggjør at dagens barn og unge mangler bevissthet om pornografi, holdninger og seksuelle grenser knyttet til likestillingsspørsmål, samtidig som antallet groomingsaker, overgrep på nett, og overgrep unge imellom stiger kraftig. Politidirektoratet melder om en voldsom økning i antallet anmeldte seksuelle overgrep, og at den digitale utviklingen med deling av seksualiserte bilder og filmer på nett bidrar til å øke sårbarheten til disse ungdommene.⁵

Både lærere, helsesykepleiere og foreldre uttrykker at de mangler kunnskap og mot til å snakke om tematikken. Ungdom selv ønsker også mer kunnskap knyttet til pornografi, seksuell grensesetting, og kunnskap om hvordan de kan forebygge og handle i seksuelle risikosituasjoner. Dette synliggjøres blant annet i Redd Barna- rapportene, og gjennom kartleggingssamtaler vi i Lightup har hatt med hundrevis av unge.

Redd Barnas rapporter «Den som er med på leken» (2015), «Skada bilde av hva sex er» (2020) synliggjør at det er stort behov for å jobbe med forebygging av seksuelle krenkelser og overgrep blant unge. Ungdom uttrykker vaghet både når det gjelder forståelse for egne og andres seksuelle grenser. For et par år siden gikk flere helsesykepleiere ut i media og uttrykte sterk bekymring for at en stor andel ungdommer opplever seksuell trakassering og overgrep. Dette bekreftes også i våre erfaringer fra møter med ungdommer.

De siste årene har flere av de største pornonettstedene som Pornhub og XVideos vært i nyhetene med mange negative overskrifter. Avsløringer har vist hvordan pornogigantene tjener penger på innhold som viser seksuell vold og overgrepsmateriale som involverer både barn og voksne.⁶ I et globalt perspektiv ser vi at utnyttelse og overgrep ikke lenger bare er å finne på «det mørke nettet», men også åpent og tilgjengelig på de store kommersielle pornosidene. Det at aktører som Pornhub åpenlyst kan tjene penger på overgrepsmateriale uten sanksjoner utfordrer menneskerettighetene, og derav spesielt likestilling mellom kjønnene, ettersom en overvekt av kvinner og barn fra sårbare stater utnyttes i pornoindustrien, og ettersom terskelen er svært lav for at ulovlig innhold kan lastes opp på disse pornosidene, også av norske barn og voksne. Her må alle land, Norge inkludert, ta sin del av ansvaret. Her er et viktig steg i riktig retning at Norge oppdaterer pornografibestemmelsene i § 317 og 318 for å reflektere rådende samfunnsutvikling på feltet.

I Straffelovens § 317, første ledd bokstav c heter det at det er straffbart å *overlate* pornografi til barn. Her mener vi at skolenes, foreldres og teleoperatørers ansvar i å sikre filterløsninger

⁵ <https://www.nrk.no/norge/-enorm-okning-i-anmeldte-overgrep-1.13882096>

⁶ Kristof, N. (2020). The Children of Pornhub. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2020/12/04/opinion/sunday/pornhub-rape-trafficking.html>

på nettverk og digitale enheter bør fremheves. Slik situasjonen er i dag, er de fleste barn overlatt alene til eksponering for voldsom, krenkende og kjønnsdiskriminerende pornografi på nett, som i flere tilfeller kan vise seg å være overgrepsmateriale. Til kontrast finnes aldersgrense på kinofilmer.

10. april 2019 traff Stortinget følgende anmodningsvedtak (vedtak 592):

«Stortinget ber regjeringen utarbeide nasjonale retningslinjer for barnehage- og skoleeiere, slik at de tar i bruk løsninger som skjuler alvorlig skadelig innhold på nettbrett, PC og lignende digitale enheter som deles ut eller er tilgjengelige for barna.»

På linje med Kvinnegruppa Ottar vil vi her fremheve at det på bakgrunn av Stortingets vedtak bør drøftes hvorvidt skoler og andre institusjoner medvirker til å overlate pornografi til barn i tilfeller der det mangler filtermekanismer som kan beskytte barn fra eksponering for slikt innhold.

Det finnes nå flere tiår med god internasjonal forskning på feltet, deriblant forskningsgjennomgangen til Jochen Peter og Patti Valkenburg (2016) som tar for seg internasjonal forskning om ungdommer og bruk av pornografi fra de siste 20 årene. Peter & Valkenburg (2016) belyser at denne forskningen samlet sett peker mot at pornobruk blant unge har en statistisk sammenheng med forekomsten av utsatthet for seksuell vold for tenåringsjenter, og motsatt seksuell aggresjon som atferd hos tenåringsgutter.⁷ I en amerikansk studie fra 2013 viste resultatene at respondentene som oppga å ha blitt eksponert for porno i tidlig alder, hadde økt sannsynlighet for senere å konsumere grovere former for pornografi, samt overgrepvideoer som involverte barn.⁸

Videre vil vi løfte frem et forskningsprosjekt som også inkluderte norske ungdommer i utvalget av over 4500 europeiske ungdommer. Dette prosjektet tok for seg pornografiens påvirkning på unge. Blant funnene kom det her frem at pornografi viser å ha negativ innflytelse på gutters holdninger til kvinner og syn på seksualitet, samt bidrar til at tenåringsgutter får mindre empati for overgrep og seksuelle krenkelser begått mot jenter og kvinner, og økt risiko for å tvinge en partner med på ufrivillige seksuelle handlinger.⁹ Flere tilsvarende studier bekrefter det samme, - at pornobruk påvirker barn og ungdom på en måte som utfordrer likestilling og barns grunnleggende rett til et liv fri fra vold og overgrep.

Derfor mener Lightup at pornografibestemmelsene i § 317 og 318 må oppdateres for å reflektere rådende samfunnsutvikling på feltet.

6. Fremvisning og fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn mv. (§ 311).

Straffelovrådet har noen merknader tilhørende § 311, selv om rådet ikke foreslår at det gjøres ytterligere endringer i § 311 om fremstilling av seksuelle overgrep mot barn mv. Rådet

⁷ Forskerne tok for seg 73 engelskspråklige studier som omhandlet pornografiens påvirkning på ungdommer i perioden 1995 til 2005. Se Peter, J. et al. (2016). «Adolescents and Pornography: A Review of 20 Years of Research».

⁸ Kathryn C. Seigfried-Spellar: «Does deviant pornography use follow a Guttman-like progression? Computers in Human Behavior» (september 2013), 29(5)

⁹ Stanley, N. et al. (2018). «Pornography, Sexual Coercion and Abuse and Sexting in Young People's Intimate Relationships: A European Study».

tar til orde for at det bør vurderes om og eventuelt i hvilken grad det er tilstrekkelig begrunnet å kriminalisere befatning med fremstillinger som verken viser overgrep mot barn eller som seksualiserer virkelige barn. Rådet viser til dom HR-2019-1715-A, der Høyesterett kom frem til at en sexdukke som var utformet som et barn, var omfattet av forbudet mot befatning med fremstillinger som seksualiserer barn i § 311. I denne saken gjorde tiltalte blant annet gjeldende at befatning med slike fremstillinger ikke bør være straffbart, fordi de kan være et substitutt og hindre reelle overgrep. Her bemerket Høyesterett at lovgiver har vedtatt at det å ha befatning med fremstillinger som fremstiller barn som seksualobjekter er straffbart, og at det dermed ikke var nødvendig for Høyesterett «å drøfte nærmere om en slik dukke kan hindre overgrep, eller om befatning med dukken i stedet kan virke ansporende på potensielle gjerningspersoner eller bidra til å alminneliggjøre seksuelle overgrep mot barn».

Straffelovrådet bemerker (s. 235):

«Hvis det er slik at denne typen fremstillinger ikke medfører noen økt risiko for overgrep mot barn, og til og med kan forebygge reelle overgrep, er det etter rådets syn tvilsomt om den moralske fordømmelsen av befatningen med slike fremstillinger alene kan forsvare en kriminalisering. Rådet oppfordrer departementet til å vurdere disse spørsmålene nærmere på bakgrunn av tilgjengelig forskning på området.»

Lightup er sterkt bekymret over resonnetet om at fremstillinger som fremstiller barn ikke øker risikoen for overgrep mot barn, som f.eks. i tilfellet med barnesexdukker. Bruken av barnesexdukker gjør terskelen lavere for reelle overgrep mot barn, fordi disse normaliserer og legitimerer misbruk og overgrep mot barn. Dette synet støttes også av Kripos:

I 2017 gjorde Tollvesenets et beslag av 21 sexdukker. I den forbindelse uttalte Kripos seg til [Aftenposten](#):

«Kripos ser med bekymring på dette, og vurderer at personer som bestiller slike dukker kan ha begått overgrep mot barn tidligere, eller at de kan utgjøre en risiko for å begå overgrep mot barn i fremtiden. Det er derfor svært viktig at disse personene oppdages, skriver Kripos i en pressemelding fredag. Det at dukkene er så virkelighetsnære og at det er mulig å ha seksuell omgang med dem, mener Kripos sexdukkene kan bryte ned barriereer mot å begå overgrep mot barn. – Tolletaten har gjennom systematisk arbeid oppdaget en ny trend som Kripos ser svært alvorlig på. Politiet er helt avhengige av et godt samarbeid med offentlige og private aktører for å hindre at barn blir utsatt for overgrep. Her har tolletaten gått foran som et svært godt eksempel, sier leder ved Voldtekstsseksjonen hos Kripos, Ann Kristin Grosberghaugen til NRK.»¹⁰

En rapport publisert i 2019 av Australian Institute of Criminology¹¹, konkluderer med at det ikke finnes bevis for at barnesexdukker forebygger seksuelle overgrep, og at disse til motsetning heller kan lede til en eskalering av overgrep mot barn. Videre pekes det på hvordan slike dukker objektiviserer barn ved å gjøre sex med barn til en handelsvare, samt at det er en risiko for at slike dukker kan brukes for å groome barn i en prosess med seksuell

¹⁰ <https://www.aftenposten.no/norge/i/KJPkE/tollere-har-beslaglagt-21-sexdukker-fremstilt-som-barn>

¹¹ Brown R & Shelling J 2019. Exploring the implications of child sex dolls. *Trends & issues in crime and criminal justice* no. 570. Canberra: Australian Institute of Criminology. <https://www.aic.gov.au/publications/tandi/tandi570>

utnyttelse. Det løftes også frem at det ikke finnes bevis for at slike sexdukker kan forebygge utnyttelse. Fra rapporten (s. 8):

«It is reasonable to assume that interaction with child sex dolls could increase the likelihood of child sexual abuse by desensitising the doll user to the physical, emotional and psychological harm caused by child sexual abuse and normalising the behaviour in the mind of the abuser.»

Norge er en del av WeProtect Global Alliance. Ifølge trusselrapporten fra WeProtect Global Alliance i 2021, er internettrelaterte overgrep og utnyttelse mot barn en av vår generasjons største samfunnsutfordringer.¹² I 2021 ble det rapportert om over 85 millioner bilder og videoer som viser seksuelle overgrep av barn.¹³ Gjennom vår samarbeidspartner ECPAT Norge kjenner vi til at denne bestemmelsen i § 311 har blitt trukket frem som en “good practice” i OSCEA- rapporten og andre internasjonale fora, og ECPAT Norge har erfart at denne har blitt godt mottatt og referert til av flere.¹⁴

Som samfunn må vi gjøre alt vi kan for å forebygge overgrep mot barn, og dette inkluderer å ivareta forbudet i § 311 mot fremstillinger som seksualiserer barn. Vi anmoder derfor departementet om å lytte til Kripos og øvrige aktører som jobber mot overgrep og utnyttelse av barn og ikke gjøre endringer i § 311.

Med vennlig hilsen

Ragnhild Lindahl Torstensen
Daglig leder, Lightup Norway

¹² <https://www.weprotect.org/global-threat-assessment-21/>

¹³ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_2976

¹⁴

<https://static1.squarespace.com/static/55e5a4aae4b0a8e8abf5dcac/t/6062d3248f03b063e7d4b72a/1617089319499/ECPAT+Norway+Report+Online+and+media+facilitated+child+sexual+abuse+19+March+2021.pdf>